

KU WIĘKSZEJ INTEGRACJI I STABILNOŚCI EUROPY:
WYZWANIA DLA STREFY EURO ORAZ EUROPY ŚRODKOWEJ,
WSCHODNIEJ I POŁUDNIOWO-WSCHODNIEJ

KU WIĘKSZEJ INTEGRACJI I STABILNOŚCI EUROPY: WYZWANIA DLA STREFY EURO ORAZ EUROPY ŚRODKOWEJ, WSCHODNIEJ I POŁUDNIOWO-WSCHODNIEJ

NARODOWY BANK POLSKI, WARSZAWA, 21-22 PAŹDZIERNIKA 2011 r.

Jesienią 2011 r. mija dwudziesta rocznica wydarzeń, które ukształtowały nową rzeczywistość w Europie (powstanie nowych państw europejskich po rozpadzie byłego Związku Radzieckiego i byłej Jugosławii oraz porozumienie polityczne o utworzeniu Unii Gospodarczej i Walutowej). Niniejszym mamy więc dobrą sposobność do oceny dotychczasowych postępów integracji gospodarczej i do sformułowania wniosków na przyszłość. W tej analizie powinniśmy w szczególności sposób uwzględnić ocenę przyszłych perspektyw, jako że ogólnym celem naszej konferencji jest omówienie przeszkód na drodze do bardziej zintegrowanej i stabilnej gospodarki Europy. W ocenie takiej należy wziąć pod uwagę zarówno Europę jako całość, jak i jej dwie różne, ale nierozzerwalnie związane ze sobą części: strefę euro i kraje Europy Środkowej, Wschodniej i Południowo-Wschodniej. Powiązania gospodarcze i finansowe między zachodnią i wschodnią częścią kontynentu nie gwarantują bezbłędnego działania systemu finansowego; są za to dostatecznie silne, aby generować efekt zarażania działający w obydwu kierunkach.

I. Strefa euro

Choć ustanowienie unii walutowej było wielkim sukcesem, niewystarczające postępy w kierunku optymalnego obszaru walutowego przy braku unii politycznej wystawiają jej trwanie w obecnej formie na ciężką próbę. **Najważniejszym wyzwaniem dla krajów strefy euro jest ochrona rodzimych gospodarek przed nawrotami kryzysów bankowych i fiskalnych oraz postęp reform strukturalnych, które umożliwią większą harmonizację polityki europejskiej.**

Stało się oczywiste, że pewne elementy ram systemowych UGW nie zdają egzaminu. Zaburzenia na rynkach finansowych, choć zapoczątkowane poza Europą, natychmiast obnażyły te słabości. Reżim fiskalny UGW okazał się zbyt słaby, by powstrzymać część krajów od generowania rozdętych deficytów budżetowych, co doprowadziło do poważnych zagrożeń.

Wydaje się, że w strefie euro konieczne są albo dalsze starania na rzecz większej jednorodności i zbliżenia do kryteriów optymalnego obszaru walutowego, albo ruch w kierunku częściowego przynajmniej federalizmu fiskalnego. Brak jednorodności miała równoważyć koordynacja fiskalna w obrębie strefy euro; niestety nie przyniosła ona powszechnie oczekiwanych rezultatów. Za jedną z głównych przyczyn niepowodzenia uznaje się niewystarczającą infrastrukturę instytucjonalną, która jest obecnie reformowana. Tym niemniej długotrwała niemożność przekształcenia się strefy w optymalny obszar walutowy nasuwa niektórym ekonomistom i politykom myśl o sięgnięciu po środki inne niż koordynacja fiskalna. Najlepszym przykładem jest tu pomysł emisji euroobligacji. Ponieważ jednak jest mało prawdopodobne, by federalizm fiskalny zapanował w przewidywalnej przyszłości, nie można go uważać za rozwiązanie do zastosowania wprost w miejsce nieuchronnego wymogu stopniowego osiągnięcia kryteriów optymalnego obszaru walutowego. Dlatego zachodnia część kontynentu musi przeforsować reformy strukturalne, które pozwolą przełamać pewne sztywności występujące obecnie w gospodarkach niektórych krajów.

II. Kraje CESEE

Najważniejszym wyzwaniem dla krajów CESEE jest sprostanie wzmożonej mobilności międzynarodowego kapitału i poczynienie zdecydowanego postępu w zakresie konsolidacji fiskalnej.

Nowe podejście do polityki pieniężnej (poluzowanie ilościowe – ang. quantitative easing) oraz różnice w poziomie rozwoju gospodarczego i w konsekwencji większa zmienność wyników gospodarczych sprawiają, że wschodnia część kontynentu nadal nieufnie odnosi się do przepływów kapitałowych. Skutki tego, co bywa nazywane „grzechem pierworodnym” (B. Eichengreen, R. Hausmann) do dziś stanowią poważne wyzwanie dla polityków.

Choć bowiem liczy się system monetarny stosowany przez władze krajowe, nawet w pełni płynny kurs wymiany może generować napięcia. W pełni płynny kurs wymiany może pomóc w łagodzeniu korekt bolesnych dla gospodarki realnej, ale nie uchroni sektora finansowego przed wszelkimi potencjalnymi napięciami z różnych źródeł. W tej sytuacji być może korzystne byłoby rozwijanie rynków kapitałowych operujących w walucie lokalnej. Ponadto trzeba będzie podjąć działania zapobiegające ewentualnym skutkom ubocznym zaburzeń w gospodarkach rozwiniętych, wynikających z napięć związanych z zadłużeniem publicznym. Nie można zatem lekceważyć roli polityki fiskalnej. Konsolidacja fiskalna jest krajom CESEE potrzebna tak samo, jak Europie Zachodniej, chociaż z odmiennych przyczyn. Wprawdzie ich pozycja fiskalna (szczególnie, jeśli mierzyć ją zadłużeniem) wydaje się lepsza, niż na Zachodzie, jednak rozsądna konsolidacja pozostaje kwestią zasadniczą. Nie dość rygorystyczna polityka fiskalna może skutkować ożywieniem akcji kredytowej. Ponadto, biorąc pod uwagę ambicje krajów CESEE przyłączenia się w przyszłości do strefy euro, istnieje wyraźna potrzeba stworzenia im bufora bezpieczeństwa. A można to osiągnąć narzucając im konsolidację bardziej rygorystyczną niż ta wyznaczana przez kryteria z Maastricht. Należy mocniej zaakcentować konieczność osiągania średnioterminowych celów fiskalnych. Ich spełnienie zapewni polityce fiskalnej margines bezpieczeństwa, tak potrzebny w czasach nieoczekiwanych wstrząsów gospodarczych.

III. Bankowość europejska po kryzysie

Najważniejszym wnioskiem dla krajów CESEE płynącym z międzynarodowych kryzysów bankowych i fiskalnych jest konieczność włączenia narzędzi nadzorczych do polityki stabilizacyjnej. Kwestią specyficzną dla krajów CESEE jest konieczność koordynowania nadzoru kraju goszczącego i macierzystego, aby zapobiec powtarzaniu się cykli kredytowych z naprzemiennym występowaniem po sobie ekspansji i załamania rynku kredytowego spowodowanych dużą podażą kredytów w walutach obcych.

Rozdrobnienie nadzoru bankowego w Europie sprawiło, że sektor bankowy stał się bardziej narażony na niebezpieczeństwa. Tak więc odwracanie tego procesu powinno być bacznie obserwowane. Instytucji ponadnarodowej – albo przynajmniej instytucjom prawdziwie współpracującym na skalę międzynarodową – łatwiej byłoby radzić sobie z kwestiami tak krytycznymi, jak kredyty w walutach obcych, które zdążyły już ujawnić podatność systemów finansowych krajów CESEE na zaburzenia. Wprowadzenie wspólnych norm nadzorczych dla całego europejskiego systemu bankowego byłoby przydatne w przywracaniu dyscypliny w sektorze finansowym gospodarek krajów CESEE. Warto także rozważyć inne środki ostrożnościowe.

SESJA SPECJALNA:

Historia i perspektywy UGW – poza granice ekonomii

Amerykańskie powiedzenie mówi: „jak się nie zepsuło, to nie naprawiaj”. Ale dzisiaj widzimy, że system UGW jest wadliwy i że trzeba go naprawić. Wiadomo mniej więcej, co należy zrobić, aby przywrócić zaufanie podmiotów w gospodarce strefy euro. Komisja Europejska i grupa robocza H. Van Rompuy’a zaproponowały szereg modyfikacji i zmian w systemie zarządzania gospodarczego (ang. economic governance) w UE i UGW. Propozycje te są omawiane i stopniowo wprowadzane w życie. Wydaje się jednak, że nie stwarzają one szansy, nie mówiąc o gwarancji, długoterminowej ekonomicznej stabilności Europy. Czy wobec tego wspólna waluta była falstartem?

Skądinąd utworzenie UGW stanowiło prawdziwy przełom w dziejach nowożytnej Europy. Skoro ten gigantyczny krok był możliwy, to czy tak trudno wyobrazić sobie kolejny krok podobnie dużej rangi skutkujący, między innymi, wprowadzeniem przynajmniej niektórych elementów federalizmu fiskalnego? Czy Europejczykom brakuje mądrości w zarządzaniu sprawami publicznymi albo wiary? Czy europejskie elity są zdolne przekonać swoje społeczeństwa, że istnieje taka potrzeba? Czy same elity są do tego przekonane? Jeśli tak nie jest, jaka przyszłość czeka euro i europejski projekt?

Powyższe pytania wymagają szerszego spojrzenia, wykraczającego poza czystą ekonomię. Dlatego też zostaną przedstawione panelowi osobistości o wybitnych dokonaniach w dziedzinie historii, polityki i nauk politycznych.

Dyskusja panelowa zostanie poprzedzona przemówieniem na temat przewodni konferencji, wygłoszonym przez szefa jednej z instytucji UE o kapitalnym znaczeniu z punktu widzenia zarządzania gospodarczego (ang. economic governance) w Unii Europejskiej.